

ประวัติความเป็นมา ของอำเภอแม่สวด

แม่สวดเป็นเมืองอยู่ทางทิศตะวันตกของแม่น้ำปิง ประวัติความเป็นมามีหลักฐานว่าเมื่อประมาณ ๑๒๐ ปีที่ล่วงมา (ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๐๔-๒๔๐๕) บริเวณที่ตั้งอำเภอหรือชุมชนใหญ่ของอำเภอในปัจจุบันนี้ ได้มีชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่ เรียกชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านพะหน่อแก” ต่อมามีคนไทยจากถิ่นอื่นหลายท้องถิ่นทางภาคเหนือได้แก่ชาวอำเภอเถิน จังหวัดลำปาง (ชาวอำเภอเถินยังอพยพไปอำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัยอีกด้วย) พวกเขานอพยพลงมาทำมาหากินในบริเวณหมู่บ้านนี้เป็นจำนวนมาก และเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ชาวกะเหรี่ยงเจ้าของถิ่นฐานเดิมซึ่งไม่ชอบอยู่ปะปนกับชนเผ่าอื่นต้องพากันอพยพไปอยู่ที่อื่น หมู่บ้านแห่งนี้ได้เจริญขึ้นตามลำดับ จนทางราชการได้ย้ายด่านเก็บภาษีอากรจากบ้านแม่ละเมา มาอยู่ที่หมู่บ้านพะหน่อแกแห่งนี้ จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๔๑ ทางราชการจึงได้ยกฐานะหมู่บ้านขึ้นเป็นอำเภอ เรียกชื่อว่า อำเภอแม่สวด ให้อยู่ในเขตปกครองของมณฑลนครสวรรค์ ต่อมาเมื่อมีการมีการปรับปรุงแก้ไขระบบบริหารราชการส่วนภูมิภาค อำเภอแม่สวดจึงได้เปลี่ยนมาขึ้นกับจังหวัดตาก

สมัยก่อนประวัติศาสตร์ แม่สวดเป็นเมืองในหุบเขาตั้งอยู่ในแอ่งที่ราบแม่สวด โดยเมื่อประมาณ ๒๐๐ ล้านปีมาแล้วเคยเป็นทะเลมาก่อน เนื่องจากมีการค้นพบฟอสซิลหอยชนิดแอมโมไนต์ แอ่งที่ราบแม่สวดมีภูเขาล้อมรอบเหมือนอยู่ในก้นกระทะ แอ่งที่ราบมีลักษณะเป็นแนวยาว มีแม่น้ำเมยไหลผ่านทางยาวไปตามแนวเขา และมีลักษณะทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีมากมายทั้งตามหุบเขาไม่ไกลนักจากตัวเมืองแม่สวดและบนสองฝั่งตามแนวยาวของแม่น้ำเมย อย่างไรก็ตาม แม่สวดมิใช่เมืองเดียวโดดเดี่ยวในแอ่งที่ราบแม่สวด ยังมีอีกหลายเมืองที่ตั้งอยู่บนริมฝั่งแม่น้ำเมย ทั้งพบพระ แม่สวด เมียวดี แม่ระมาด และท่าสองยาง

ตามหุบเขาไม่ไกลนักจากตัวเมืองแม่สวด ทั้งที่ดอยมะขามป้อมหนึ่งและสอง ดอยสระกุลี ดอยมณฑา และดอยสั่มป่อย บนเส้นทางสายแม่สวด-ตาก มีการค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีมากพอสมควร ทั้งเครื่องใช้ไม้สอยและอาวุธ สันนิษฐานว่าเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและทำกิจกรรมของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ และน่าจะเกี่ยวข้องกับเส้นทางเดินทัพของไทยกับพม่าในสมัยอยุธยา

กรุโบราณซึ่งพบที่บ้านพบพระ ก็เป็นแหล่งโบราณคดีอีกแห่งหนึ่งที่สำคัญ วัตถุโบราณที่พบมีทั้งเครื่อง
ไม้ใช้สอย ทั้งอาวุธและเครื่องประดับสำริด สันนิษฐานว่าเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายของชนชาติไทยจากจีน
ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๓-๔

สมัยประวัติศาสตร์ อำเภอแม่สอดเป็นอำเภอที่มีความเป็นมาในประวัติศาสตร์ เป็นเมืองที่มี
พระมหากษัตริย์ในอดีตได้เสด็จมาชุมนุมกองทัพที่เมืองนี้แล้วถึง ๓ พระองค์ คือ พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรง
ชนช้างกับขุนสามชนเจ้าเมืองฉอด สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงประกอบพิธีสถาปนา ณ เมืองแครงและยกทัพ
กลับราชอาณาจักรไทยโดยผ่านดินแดนเมืองตากเป็นแห่งแรก และสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี เคยได้รับพระบรม
ราชโองการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองตากและเป็นผู้กอบกู้เอกราชของชาติไทยจากพม่าครั้งที่ ๒

ในสมัยสุโขทัย มีซากเมืองโบราณอีกหลายแห่งบนทั้งสองฝั่งของแม่น้ำเมย ทั้งในตัวเมืองแม่สอดและใน
เมืงวัดฝั่งพม่า ที่ตำบลแม่ตั้นและตำบลสามหมื่นในอำเภอแม่ระมาด แต่ละแห่งที่พบนั้นสร้างขึ้นต่างยุคกัน บาง
แห่งสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยสุโขทัย คำว่า เมืองฉอด ก็ปรากฏเป็นครั้งแรกในสมัยสุโขทัยเช่นกัน มีการ
กล่าวถึง เมืองฉอด ในศิลาจารึกหลายหลัก อาทิ ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงหลักที่หนึ่ง ศิลาจารึกวัดศรีชุม
และศิลาจารึกวัดป่ามะม่วงหลักที่ ๑ และ ๒ แต่ในปัจจุบันยังไม่สามารถพิสูจน์แน่นอนได้ว่า เมืองฉอดอยู่ที่ไหน
ในแอ่งที่ราบแม่สอด ยังจะต้องอาศัยการสำรวจเพิ่มเติม ที่ว่า เมืองฉอดคือแม่สอดนั้นเป็นเพียงข้อสันนิษฐาน
เท่านั้น

ในสมัยอยุธยา คำว่า “เมืองฉอด” ไม่มีปรากฏในเอกสาร โดยมีการกล่าวถึงด่านแม่ละเมาซึ่งอยู่ในเขตแม่สอด
และเป็นเส้นทางเดินทัพของกองทัพพม่า

ปัจจุบัน อำเภอแม่สอดได้ถูกเสนอชื่อเพื่อยกฐานะขึ้นเป็นจังหวัดแม่สอดพร้อมกับสี่อำเภอข้างเคียง
สำหรับประวัติความเป็นมาของชื่ออำเภอแม่สอด นั้น สันนิษฐานไว้เป็น ๓ นัย คือ

กล่าวกันว่า อำเภอแม่สอด เป็นเมืองเดียวกันกับ “เมืองฉอด” ที่เป็นเมืองหนึ่งซึ่งตั้งประชิดชายแดน
ราชอาณาจักรสุโขทัย เมืองฉอดมีเจ้าเมืองการปกครองชื่อ “พ่อขุนสามชน” คำว่า เมืองฉอด เรียกกันนานเข้า
อาจกลายมาเป็น “แม่สอด” ก็เป็นไปได้

อำเภอแม่สอดอาจได้ชื่อมาจากลำห้วยสายสำคัญคือ “ห้วยแม่สอด” ที่ไหลคดเคี้ยว (สอดไปสอดมา) ผ่าน
หมู่บ้านนี้

แม่สอด อาจมาจากคำว่า “เหม่ซ็อค” ในภาษามอญ ซึ่งแปลว่า พม่าตาย

อำเภอแม่สอด (พม่า: □□□□□□□; ไทใหญ่: □□□□□) เป็นอำเภอหนึ่งทางตอนกลาง
ของจังหวัดตาก ได้รับการจัดตั้งเป็นอำเภอมานับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๑ ตัวอำเภออยู่ในที่ราบระหว่างภูเขาระหว่าง
เทือกเขาถนนธงชัยทิวเขาในฝั่งประเทศไทย อีกส่วนหนึ่งเป็นทิวเขาฝั่งประเทศพม่า อำเภอแม่สอดมีพื้นที่
ประมาณ ๑,๙๘๖ ตารางกิโลเมตร ประชากรมีทั้งชาวเขาและคนที่อพยพจากอำเภอเมืองตากเข้าไปตั้งถิ่นฐาน

อยู่ รวมทั้งชาวพม่าที่มีภรรยาและบุตรเป็นคนไทยด้วย อำเภอแม่สอดอยู่ห่างจากอำเภอเมืองตาก ๘๖ กิโลเมตร

แม่สอดเป็นอำเภอที่มีการค้าระหว่างประเทศไทยกับพม่า เนื่องจากเป็นอำเภอที่อยู่ติดชายแดน และเป็นที่ตั้งจุดผ่านแดนถาวรด่านพรมแดนแม่สอด เชื่อมโยงเมืองเมียวดี รัฐกะเหรี่ยง ประเทศพม่า ประวัติความเป็นมาของอำเภอแม่สอดนั้นยังไม่ปรากฏแน่ชัดว่าจะเป็นเมืองฉอดของขุนสามชนที่เคยยกทัพไปตีกรุงสุโขทัยหรือไม่ ยังไม่มีผู้ใดพิสูจน์ได้ เมื่อดูตามสภาพบ้านเมืองของอำเภอแม่สอดนั้น ไม่พบว่ามีสิ่งก่อสร้างที่เก่าแก่อายุอยู่ในยุคของสุโขทัยได้เลย ฉะนั้นจึงน่าจะเชื่อได้ว่าไม่ใช่เมืองเดียวกัน และขณะนี้ได้นักโบราณคดีพบซากเมืองโบราณอยู่ในป่าทึบในท้องที่อำเภอแม่ระมาด ซึ่งอาจจะเป็นเมืองฉอดตามศิลาจารึกกรุงสุโขทัยได้

ตามผังประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๐๐ อำเภอแม่สอดได้ถูกสนับสนุนให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษตามหนึ่งในแนวทางของระเบียบเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก โดยเป็นศูนย์กลางการค้าที่ติดต่อกับเมืองเมียวดีในประเทศพม่า